

УДК 378.016:796 (043.3)

Терещенко О.В., Волков В.Л.

ПРОБЛЕМА ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ УКРАЇНИ

Обґрунтовано наявність комплексу проблем у системі фізичного виховання студентів України й виявлені фактори найбільшого впливу. Розроблено модель підвищення ефективності функціонування вищевказаної системи засобами авторського теоретико-методичного забезпечення.

Ключові слова: студенти, фізичне виховання, проблема, система, модель.

Постанова проблеми. На сучасному етапі розвитку вітчизняної системи вищої освіти спостерігається стійка тенденція до зниження ролі засобів фізичного виховання, що в першу чергу характеризується виключенням відповідної дисципліни з переліку обов'язкових на 3-му та 4-му курсах. Причому подібна ситуація відбувається на фоні негативної динаміки стану здоров'я студентської молоді в період навчання у вищому навчальному закладі, зниження соціокультурних цінностей, а також фізичної неспроможності значної кількості випускників ВНЗ виконувати в повному обсязі свої професійні обов'язки [5, 7, 9, 16].

Нажаль Українська державна політика у вказаній галузі опирається на досвід Польщі [2] та США [17], де обов'язкові заняття фізичною культурою є відповідно тільки на двох та на одному курсі. Однак у даних країнах та у більшості західноєвропейських держав керуючі органи окремих штатів, громад та земель знаходять власні механізми стимулювання молоді до систематичних занять фізичними вправами, а у КНР [8], де спостерігається сама потужна та позитивна динаміка економічного зростання, заняття фізичною культурою у різних формах обов'язкові для студентів 1–5-х курсів.

Слід додати наявність стратегічних помилок у держаних рекомендаціях щодо організації вищевказаного педагогічного процесу [15], які не тільки ігнорують принципи всебічного і гармонійного розвитку та взаємозв'язку дисципліни з майбутньою професійною діяльністю, а й сприяють загостренню кризи кадрового та матеріально-технічного забезпечення в умовах руйнування механізмів управління навчально-виховним циклом при переході студентів із одної секції в іншу.

Причому фундаментальні роботи галузі фізичного виховання студентської молоді України не передбачають можливість реалізації комплексного підходу у вирішенні всіх завдань відповідного педагогічного процесу і мають чіткі пріоритети:

- загальна фізична підготовка [4, 10];
- професійно-прикладна фізична підготовка [6, 13];
- формування та вдосконалення рухової функції і технічна підготовка [1, 11].

Аналіз показав, що в процесі систематизації навчально-виховних дій авторами пропонується значний методичний інструментарій, в той час як у більшості випадків, ігнорується теоретичний фундамент вирішення освітніх, виховних і оздоровчих завдань. Крім того в роботах, як правило, серед елементів управління представлені тільки ті, які забезпечують зворотній зв'язок від студента до викладача, що виключає можливість формування довгострокової стратегії з урахуванням специфіки майбутньої професійної діяльності та динаміки фізичного розвитку молоді людини.

Таким чином, на даному етапі функціонування системи фізичного виховання в умовах ВНЗ України, спостерігається проблема комплексного наукового забезпечення дисципліни, що знижує ефективність відповідного педагогічного процесу та характеризує актуальність обраної тематики.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Робота є складовою частиною тематичного плану науково-дослідних робіт Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова "Теорія та технологія виховання і навчання в системі освіти", який затверджений Вченою радою НПУ імені М.П. Драгоманова (протокол № 6 від 30 березня 2010 року).

Мета дослідження: визначити та обґрунтувати механізми підвищення ефективності функціонування системи фізичного виховання студентської молоді.

В процесі досягнення мети застосовувалися наступні **методи дослідження:**

- аналіз і узагальнення філософсько-методологічної, психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури;
- методи моделювання;
- методи концептуально-порівняльного та структурно-системного аналізу.

Результати дослідження та їх обговорення. Попередній аналіз, на нашу думку, свідчить про наявність двох основних негативних факторів, які мають значний вплив на формування кризи у системі

фізичного виховання. Безумовно цих факторів набагато більше, однак наприклад відсутність мотивації у студентів до занять фізичними вправами відображає недосконалість педагогічних технологій, а занедбаність матеріально-технічної бази може характеризувати відсутність бажання пошуку консенсусу між представниками кафедри фізичного виховання, спортивного клубу та адміністрації ВНЗ. Отже ми в першу чергу виділяємо ті фактори, які, на нашу думку піддаються корекції. Серед них необхідно виділити відсутність взаємозв'язку законодавчої бази, виконавчої влади, викладача та студента (рис. 1).

Соціальний запит на фахівця з високим рівнем фізичної працездатності та професійно важливих психофізіологічних здібностей існує на даному етапі в багатьох галузях, однак в умовах абсолютної реалізації інтересів і потреб студентів досягти цього рівню неможливо так як переважну кількість молоді у відповідному віці приваблюють, наприклад спортивні ігри – футбол, баскетбол, волейбол та ін., засоби яких не забезпечують розвиток загальної витривалості у необхідних обсягах, не піддаються контролю рухової діяльності, сприяють перенапруженню функцій опорно-рухового апарату та серцево-судинної системи. Крім того, така кількість ігрових залів і "викладачів-ігровиків" може бути не передбачена навіть у тих ВНЗ, де здійснюють підготовку фахівців галузі фізичної культури.

Рис. 1. Модель формування передумов організаційно-методичного забезпечення системи фізичного виховання студентів ВНЗ України

Таким чином спостерігається необхідність об'єднання науково-методичних фондів комітету з фізичної культури і спорту при МОНМСУ, адміністративних ресурсів ВНЗ, педагогічного досвіду практиків щодо всебічного фізичного розвитку, розвитку професійно-прикладних фізичних здібностей та врахування потреб молоді людини з урахуванням соціального запиту та реального стану кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Безумовно, вирішення вищезгаданої проблеми неможливе шляхом авторської дослідницької діяльності та потребує значних зусиль і мотивації з боку як складу кафедри фізичного виховання, так і ректорату. А від так, враховуючи відсутність науково обґрунтованих педагогічних технологій, вплив іншого фактору є більш "гнучким" і піддається корекції шляхом розробки науково-методичного забезпечення, яке пропонується здійснювати на місцевому рівні.

Даний підхід має свої переваги в зв'язку з тим, що може враховувати під час формування мети та завдань специфіку майбутньої професійної діяльності та можливості матеріально-технічної бази (рис. 2).

Крім того, розробка елементів управління відбувається у відповідності із загальними навчальними планами та науковими темами університету.

Однак асигнування відповідної діяльності може забезпечити не кожний вищий навчальний заклад, натомість на кафедрі фізичного виховання є заступник завідуючого з наукової діяльності, а інструментом заохочення викладачів-помічників можуть бути як додаткові вихідні дні, так і преміальний фонд факультету або інституту.

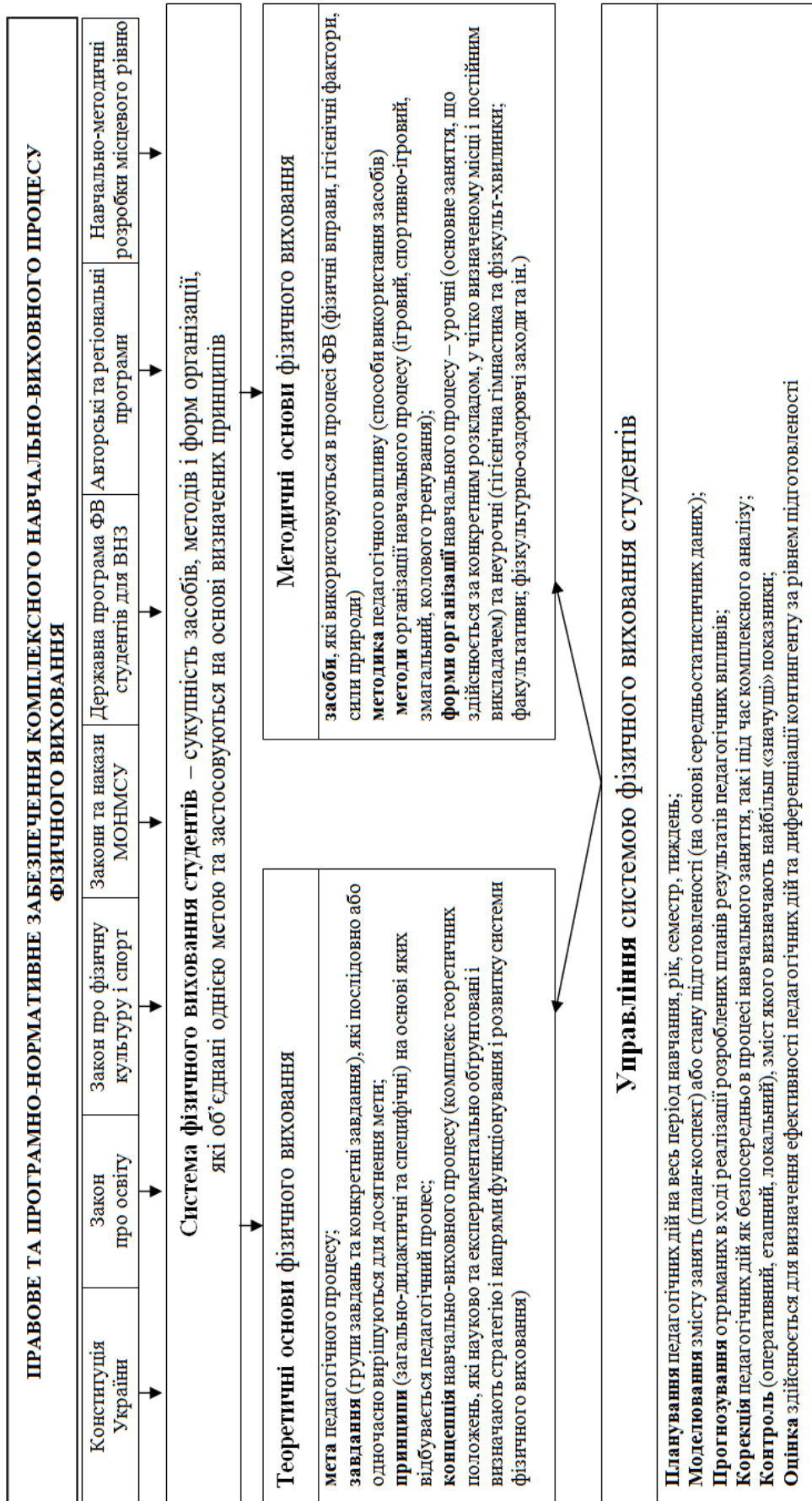

Рис. 2. Модель забезпечення ефективності системи фізичного виховання студентської молоді

Таким чином можна визначити декілька основних положень, реалізація яких дозволить розробити такий теоретико-методичний комплекс педагогічних дій, який дозволить забезпечити досягнення поставленої мети:

– визначаючи зміст мети та стратегію вдосконалення процесу фізичного виховання як в цілому студентів, так і представників окремих вищих навчальних закладів, необхідно в першу чергу передбачити комплексний системний вплив на особистість.

Причому слід додати, що інколи застосовується словосполучення "методична" система, де відповідні автори виділяють такі компоненти як засоби, методи та форми, однак в той же час само по собі класичне поняття "система" передбачає наявність мети, а у деяких випадках і принципів, що є фундаментом теоретичної основи.

Крім того, зміст завдань фізичного виховання студентів повинні відповідати соціальному запиту та основним законам України, в межах яких здійснюється навчально-виховний процес – в першу чергу це Закон про фізичну культуру і спорт.

Для цього пропонується завдання розділити на три основні загально відомі групи, однак у кожній з них необхідно передбачити чітку диференціацію змістовних напрямів, які також можуть мати декілька завдань у відповідності із специфікою ВНЗ та загально-дидактичними і специфічними принципами, що разом з результатами аналізу багаторічного досвіду працівників може забезпечити наявність основних концептуальних положень визначеного педагогічного процесу. Наприклад: вирішення виховних завдань → розвиток вольових якостей → удосконалення рішучості;

– методична частина повинна передбачати чіткі параметри фізичних навантажень та механізмів формування навичок фізичного самовдосконалення і розвитку морально-вольових якостей.

Для цього активізується самостійна робота та робота у групах, застосовуються елементи спортивних ігор, ігри естафети та внутрішні змагання, що дає можливість не тільки забезпечити творчий та всебічний і гармонійний фізичний розвиток, а й удосконалення компонентів морально-вольової підготовленості. А від так, у комплексі засобами фізичного виховання забезпечується формування сучасної особистості, однак форми фізичного виховання повинні передбачати як наявність чітко керованих занять із загальної фізичної підготовки, так і можливість реалізації власних потреб засобами обраного виду рухової діяльності;

– структура управління загально відома, однак механізми розробки відповідних елементів відрізняються в залежності від наукової школи. Так, невеличкій групі викладачів буде складно розробити усі компоненти системи педагогічних дій та всі елементи управління, однак аналіз спеціальної літератури [4, 12, 14] свідчить, що основними вважаються планування, контроль та оцінка, що обґрунтовується найбільшою важливістю обирання стратегії педагогічних дій різного характеру та їх співвідношення на конкретний цикл, необхідністю визначення ефективності обраних механізмів впливу, а також забезпечення зворотного зв'язку від студента до викладача.

Результати власних багаторічних досліджень свідчать [3], що планування необхідно здійснювати на основі інформації не тільки загальної кількості годин та внесків факторів у структуру фізичної підготовленості, а й з урахуванням динаміки розвитку фізичних здібностей. Причому саме від обґрунтованості співвідношення засобів різного характеру залежить доцільність реалізації принципу всебічного та гармонійного розвитку.

Зміст контролю та оцінка повинні передбачати можливість не тільки нарахування балів студентам у відповідності з рівнем їх фізичної підготовленості та відвідуваністю, а й можливість дослідження ефективності впливу нововведень на психофізіологічний стан та стан творчих і основних функціональних можливостей, що в цілому буде сприяти удосконаленню всебічно розвиненої особистості.

Висновки. 1. Здійснений теоретичний аналіз та узагальнення досвіду педагогічної практики дозволяють визначити наявність проблеми функціонування системи фізичного виховання студентів України, що з одного боку характеризується зниженням ваги відповідної дисципліни в структурі вищої освіти, а з іншого – відсутністю науково обґрунтованих навчально-виховних технологій які б забезпечили одночасну реалізацію комплексу передбачених завдань;

2. Одним з факторів, який має найбільший негативний вплив на ситуацію, що склалася є відсутність взаємодії законодавчої, виконавчої влади, адміністрації ВНЗ, викладачів і студентів, що виключає можливість пошуку оптимальних шляхів реалізації освітніх, виховних і оздоровчих завдань.

Даний висновок, на нашу думку, підтверджує необхідність формування у студентів і викладачів знанневого потенціалу щодо умов організації, матеріально-технічного та науково-методичного забезпечення педагогічного процесу, яке передбачено нормативними та правовими документами, що посилять відповідальність адміністрації ВНЗ та взаємодію між усіма безпосередніми учасниками вказаного процесу;

3. Іншим фактором є відсутність науково обґрунтованої технології педагогічних дій, які б у комплексі враховували наявність теоретичного та методичного забезпечення реалізації завдань фізичного виховання, а також розробку основних елементів управління вищезгаданими діями.

Нажаль державні органи влади як правило демотивовані щодо вирішення даної проблеми, однак відповідна комплексна розробка в межах вищого навчального закладу дозволяє врахувати специфіку як матеріально-технічної бази, так і майбутньої професійної діяльності студентів, що забезпечує формування реальних завдань та вибір найбільш доцільних інструментів їх вирішення.

У подальшому **планується** розробити модель системи фізичного виховання студентів педагогічних спеціальностей з урахуванням специфіки професійної діяльності та матеріально-технічного та кадрового забезпечення навчально-виховного процесу.

Використані джерела

1. Архіпов О.А. Біомеханічні технології у фізичній підготовці студентів: монографія / О.А. Архіпов – Київ: НПУ, 2012. – 520 с.
2. Войнер Ю. Совершенствование системы физического воспитания в польских высших учебных заведениях / Ю. Войнер // Международный сборник научных трудов, Минск, 2000. – вып. 1. – С. 25-30.
3. Волков В. Контроль та оцінка фізичної підготовленості студентської молоді: навчально-методичний посібник [для студентів вищих навчальних закладів]. – / В. Волков, О. Терещенко. – К.: Нора-прінт, 2006. – 68 с.
4. Волков В. Л. Розвиток фізичних здібностей студентів у системі фізичної підготовки: монографія / В. Л. Волков. – К.: Освіта України, 2011. – 420 с.
5. Горбуля В. О. Стан здоров'я, фізичної підготовленості та мотивації до занять фізичним вихованням студентів ЗНУ / В. О. Горбуля, В. Б. Горбуля // Педагогіка, психологія та медико-педагогічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. пр. / за ред. С. С. Єрмакова. – Х.: ХДАДМ (ХХІІ), 2005 – №24. – С. 47-51.
6. Грибан Г.П. Методична система фізичного виховання студентів аграрних вищих навчальних закладів: автореферат дис. ... д.пед.н. /13.00.02 – теорія та методика навчання /Грибан Григорій Петрович, Київ, НПУ імені М.П. Драгоманова. – 40 с.
7. Долженко Л. П. Физическая подготовленность и функциональные особенности студентов с различным уровнем физического здоровья: автореф. дис. на соиск. науч. ст. канд. наук по физ. восп. и спорту: спец. 24.00.02. "Физическая культура, физическое воспитание различных групп населения" / Л. П. Долженко. – К., 2007 – 21 с.
8. Ли Цзин. Аналитический обзор программных требований по физическому воспитанию в вузах Китая и Украины / Цзин Ли // Слобожанський науково-спортивний вісник. – 2006. – № 9. – С. 167-169.
9. Лошицкая Т. И. Модельно-целевые характеристики физической подготовленности юношей призывного возраста в системе физического воспитания: автореф. дис. на соиск. науч. ст. канд. наук по физ. восп. и спорту: спец. 24.00.02. "Физическая культура, физическое воспитание различных групп населения" / Т. И. Лошицкая. – К., 2007 – 22 с.
10. Мудрик В.І. Організаційно-методичні основи фізичного виховання студентів вищих навчальних закладів: монографія / В.І. Мудрик – К.: Педагогічна думка, 2010. – 204 с.
11. Носко М. О. Теоретичні та методичні основи формування рухової функції у молоді під час занять фізичною культурою та спортом: автореф. на здобуття наук. ступеня докт. пед. наук: спец. 13.00.09 "Теорія навчання" / М. О. Носко. – Київ, 2003. – С. 53.
12. Основы управления подготовкой юных спортсменов / Под ред. М. Я. Набатниковой. – М.: Физкультура и спорт, 1982. – 280 с.
13. Пилипей Л.П. Теоретико-методичні основи професійно-прикладної фізичної підготовки студентів вищих навчальних закладів: автореферат дис. ... д.н.ф.в.с. /24.00.02 – фізична культура, фізичне виховання різних груп населення / Леонід Петрович Пилипей, Київ, НУФВСУ. – 40 с.
14. Платонов В. Н. Общая теория подготовки спортсменов в олимпийском спорте / В. Н. Платонов. – К.: Олимпийская литература, 1997. – 583 с.
15. Положення про організацію фізичного виховання і масового спорту у вищих навчальних закладах // Наказ МОН України від 11.01.2006 №4.: Київ, 2006. – 24 с.
16. Раевский Р. Т. Здоровье, здоровый и оздоровительный образ жизни студентов / Р. Т. Раевский, С. М. Канишевский / под общ. ред. Р. Т. Раевского. – К.: Наука и техника, 2008. – 556 с. – (научно-популярное издание).
17. Утенко В. Н. Оздоровительная физическая культура в университетах США / В. Н. Утенко // Актуальные проблемы в сфере образовательной деятельности: мат. сессии БПА, Санкт-П., 2000. – С. 81-82.

Tereshchenko O.V., Volkov V.L.

THE PROBLEM OF THE FUNCTIONING OF THE SYSTEM OF PHYSICAL EDUCATION OF STUDENT'S YOUTH OF UKRAINE

Justified the existence of a complex of problems in the system of physical education of students of Ukraine and the factors most influence. A model is developed to enhance the functioning of the above-mentioned system means author of the theoretical and methodological support.

Keywords: *students, physical education, problem, system, model.*

Стаття надійшла до редакції 18.09.2013 р.